

Vizuális kultúra, visual studies

Lisa Cartwright–Marita Sturken: *An Introduction to Visual Culture*

A szerzőpárosról mindaddig nem hallottam, mígnem 2009-ben a címben szereplő kötetüket le nem fordították cseh nyelvre. Pár hónapon belül a pozsonyi Képzőművészeti Főiskolán már egy kötelező tantárgyat szerveztek a könyvben szereplő témákról és megközelítésekről, az államvizsgák témaköreit is nyomban átfogalmazták, és a Cartwright–Sturken-kötet fejezetei külön-külön „meg lettek kérdezve” a megmérettetéskor. A kiadvány főleg azért jelentős, mert a képet nemcsak művészeti dimenziójában, hanem vizuális nyelvként is értelmezi.

A közelmúltban több új tudományos diszciplína bukkant fel (vizuális kultúra, visual studies, Bildwissenschaft), melyek a „képpel” és a „vizualitással” átfogó módon foglalkoznak. Mivel a technológiai fejlődés okán a szövegét a kép dominanciája váltotta fel, nélkülözhetlenné váltak azok a humán tudományok, melyek a vizuális nyelv stratégiáit elemeznék.

A vizuális kultúra mint fogalom először 1972-ben egy művészettörténeti szövegben jelent meg (*Painting and Experience in Fifteenth Century Italy*), de mint diszciplína csak az 1990-es években vált ismertté. A visual studies olyan friss, hogy a megnevezés magyar fordításban még nem is került a köztudatba. De miféle jelentést tartalmaznak ezek a rejtélyes megnevezések? A képről többségünknek egy festmény, esetleg egy fotó jut eszünkbe, és automatikusan művészeti kontextusba vagyunk hajlamosak helyezni. Ezt a megközelítést és vizsgálódási pozíciót a művészettörténet használta, de mára a képeknek és a vizualitásnak olyan formáit is ismerjük, melyeket a művészettörténet nem képes lefedni, a képpel megfogalmazott információk és vizuális stratégiák elemzéséről már nem is beszélve. Ugyanis a képekkel immáron kommunikálunk, befolyásolunk, hirdetünk, bizonyítunk és diagnosztizálunk: mindannyian, nemcsak a kiválasztottak. (Gondoljunk csak a facebook profilokra, a „bizonyíték erejű” képekre, de eszünkbe juthat akár a „szmájli” is.) Új kérdések és fogalmak váltak fontossá, mint például a kép hitelességé-

nek kérdése, a nézőpont fontossága, a „szimulákrum”, a „spektákulum” vagy a „képernyő”. A fent említett tudományágak nem a minőség vagy az ízlés szerint válogatnak a képekből, hanem a vizuális stratégiák szempontjából: egy orvosi mammográfia, egy Madonna-poszter és egy reneszánsz festmény bármikor „egy modatba” kerülhetnek.

Cartwright és Sturken kötete tíz fejezetből áll: 1. Kép, hatalom és politika, 2. A néző értelmez, 3. Modernitás: látvány, hatalom és tudás, 4. Realizmus és perspektíva: a reneszánsz festményektől a virtuális városig, 5. Vizuális technológiák, 6. Média a mindennapi életben, 7. Reklám, a konzum kultúrája és a vágy, 8. Posztmodern, India Media, popkultúra, 9. Tudományos nézőpont, a nézőpont tudománya, 10. A vizuális kultúra globális áramlása (szabad fordításban). Mint az a fejezetek címeit elolvassuk is feltűnik: leginkább három fő téma köré épülnek a szerzők gondolatai: I. A képek hatalma – mekkora erővel bírnak? A könyvet olvasva hihetetlenül érdekes példákkal illusztrálják álláspontjukat, miszerint a képnek óriási hitelességet feltételezünk. Elolvashatjuk, hogyan próbálta a *Times* magazin befolyásolni 1994-ben O. J. Simpson közmegítélését a bírósági döntés előtt azzal, hogy besötétítették arcát a lap borítóján. Megtudhatjuk, miért kellett közzétenni a tizennégy éves fekete Emmett Till lincselés által szétroncsolt, elkínzott tetemének felvételeit, vagy a kínai fehéringes diákról készült mozgóképanyagot, aki 1989-ben leállította a tankhadat. II. Új képek – milyen újdonságok vannak a képek világában, a képkalkoró technológiák mint szórakoztató (mozi, azon belül 3D, CGI, zöldhátteres virtuális terek), mint tudományos (orvosi diagnosztifikációs új képek, a mikro- és makrofizika illusztrációs képei) szférában. III. A képek új lehetőségei: Az internetes és más új felületek, a szerzői jogok és a képek pontos vonatkoztatási lehetőségének kopása, a vonatkozásmentes képek, melyek nem a valóság lenyomatai, hanem sokkal inkább a festményhez hasonló módon lettek „összerakva”.

A kötet merőben új módszerrel vizsgálja a vizualitást, így néha nehézkes volt követnem a fő gondolatokat: többször esetlegesnek éreztem a fő tartalmat magyarázandó példákat. Viszont kárpótolt, hogy a példák a kontextustól függetlenül is nagyon érdekfeszítőek voltak, és természetesen a gazdag képanyag, mely – már csak a könyv témáját tekintve is elvárhatóan – percekre leköti a figyelmet, és a kép nyelvén fogalmazza tovább a gondolatot. A kötet legfőbb érdeme, hogy tudatosítani igyekszik a nézést. Kicsit giccsesen fogalmazva: megtanítani a nézőt látni. Kritikus szemléletet hirdet, mely nemcsak arra figyelmes, hogy mit mutat a kép és miért, hanem arra is, hogy mit nem.

Felettebb időszerű lenne a kötet magyar nyelvű fordításának megjelentése is.